

Sekcja Stroju Ludowego

przy Zarządzie Głównym Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego
we współpracy z

Muzeum Etnograficznym

Oddziałem Muzeum Narodowego we Wrocławiu
zapraszają na

II SEMINARIUM DOT. PROBLEMATYKI BADAŃ NAD STROJAMI LUDOWYMI i RĘKODZIEŁEM

Wrocław, 4 grudnia 2015 roku (piątek), godz. 9.15

siedziba Muzeum Etnograficznego, ul. Traugutta 111/113, 50-419 Wrocław

PROGRAM SEMINARIUM

9.00-9.15	rejestracja uczestników
9.15-9.30	powitanie uczestników i rozpoczęcie obrad
9.30-9.50	<p>Izabela Jasińska, Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu, <i>Motyw róży w opolskim hafcie ludowym na fartuchach z przełomu XIX i XX wieku</i></p> <p>Przedmiotem rozważań będą motywy zdobnicze wykorzystane w opolskim hafcie ludowym na zabytkowych fartuchach z przełomu XIX i XX wieku, głównie z wykorzystaniem eksponatów ze zbiorów Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu. Fartuchy stanowią znaczną część kolekcji muzealnej zarówno w swej formie odświętnej, jak i roboczej. Analiza będzie dotyczyła ściegów zdobień oraz ich kolorystyki.</p>
9.50-10.10	<p>Stanisława Trebunia-Staszal, Uniwersytet Jagielloński, <i>Piękny, niepowtarzalny, ale pracochłonny i drogi. Haft ręczny wobec technik komputerowych – przykład Podhala</i></p> <p>Od kilkunastu lat w podhalańskim zdobnictwie stroju kobiecego, a ostatnio także męskiego, z powodzeniem stosowany jest haft komputerowy. Zdaniem właścielek wytwórni i magazynów z regionalną odzieżą pozwala on zaspokoić oczekiwania podhalańskich odbiorców – wymaga mniejszego nakładu pracy i, co ważne, jest znacznie tańszy niż ręcznie wykonane hafty. Niemniej nadal wielu twórców, w tym spora grupa młodych krawców i hafciarek, stara się kontynuować tradycyjne rękodzieło. Podejmują to niełatwe wyzwanie, zdając sobie sprawę, że mogą przegrać w konfrontacji z nowoczesnymi technikami zdobnictwa stroju. Nierzadko rozgoryczeni powtarzają: „To chyba już koniec podhalańskiej sztuki hafciarskiej”. Zasygnalizowane powyżej zagadnienia, związane z podhalańskim rękodziełem i wytwórczością współczesnych strojów góralskich, będą przedmiotem rozważań prezentowanego referatu.</p>
10.10-10.30	<p>Ewa Cudzych, Uniwersytet Śląski w Katowicach, <i>Rękodzieło w Beskidzie Śląskim dziś i jutro. Kilka uwag o przemianach i trendach</i></p> <p>Twórczość tradycyjna w stosunkowo niewielkim Beskidzie Śląskim była i jest przedmiotem zainteresowań etnografów i antropologów. W początkach XXI wieku można dopatrywać się jej renesansu, który stopniowo postępuje zarówno w rękodzielnictwie, jak i postrzeganiu tradycji materialnej w społeczności lokalnej. Na przestrzeni tego czasu pojawiło się liczne grono młodych,</p>

aktywnych twórców, których działania wykraczają poza region. Tworzą tradycyjne formy rękodzieła, ale także nowe, na bazie beskidzkich motywów. Na rozwój materialnego dziedzictwa i aktywność w tym obszarze mają wpływ: organizacje, m.in. Związek Podhalań Oddział Beskid Śląski oraz pośrednio działania w ramach programu „Owca+”, jak i projekt „Karpaty łączą – mechanizm konsultacji i współpracy dla wdrażania Konwencji Karpackiej”. W swoim wstąpieniu będę chciała ukazać modele współpracy i ich bezpośrednie konsekwencje dla rozwoju rękodzielnictwa w Beskidzie Śląskim.

10.30-10.50	Kinga Czerwińska, Uniwersytet Śląski w Katowicach, <i>Koronka koniakowska – tradycja w nowej odsłonie</i>
	Referat dotyczy kondycji koronki koniakowskiej, która od przeszło 100 lat jest jednym z głównych rękodzieł uprawianych w Beskidzie Śląskim. Nieprzerwanie, ale z różnym natężeniem, cieszy się popularnością zarówno wśród odbiorców, jak i twórców, którzy przekazując swoje umiejętności następnym pokoleniom, wpływają również na całą społeczność lokalną. Po triumfalnym powrocie za sprawą koronkowych stringów, koniakowska tradycja rękodzielnicza próbuje dziś znaleźć swoje nowe miejsce, wykorzystując współczesne mechanizmy funkcjonowania kultury.
10.50-11.10	Leszek Richter, Izba Regionalna im. Adama Sikory Miejscowego Koła Polskiego Związku Kulturalno-Oświatowego w Jabłonkowie – Republika Czeska, <i>Ochrona, zachowanie i promocja tradycyjnego rzemiosła i rękodzieła na Śląsku Cieszyńskim i Górnych Kisucach</i>
11.10-11.30	Anna Rumińska, eMSA Inicjatywa Edukacyjna, <i>Afgany – geneza i klasyfikacja</i>
11.30-11.45	dyskusja
11.45-11.05	przerwa kawowa
12.05-12.25	Tymoteusz Król, PTL o/Bielsko-Biała, <i>Praca ciężka i niezapłacona</i> , czyli rzecz o wilamowskim krawiectwie
	Język i kultura Wilamowic przeżywa w ostatnim czasie renesans: jest obiektem dokumentacji, rewitalizacji prowadzonej przez naukowców z całego świata oraz lokalnych działaczy. Ożywia się też wilamowski strój. Dziś, kiedy rzadko zdarza się okazja nabycia oryginalnych strojów, Wilamowianie próbują zdobyć nowe, napotykać w tej sytuacji na problemy – brak odpowiednich tkanin i aplikacji pasmanteryjnych. Z pomocą przychodzą lokalni handlarze, którzy starają się zdobyć materiały

nawiązujące do tradycyjnych. Znalezienie odpowiedniego materiału to jednak nie wszystko. Trzeba jeszcze znaleźć twórcę, a nie jest to łatwe. Autor referatu przez ostatnich dziesięć lat obserwował krawcowe niechętne do przyjmowania kolejnych zamówień, ich warsztaty, pomocników, klientów oczekujących w wydłużających się kolejkach, nieraz tak zdesperowanych, że sami uczyli się tej, jak to określają same wilamowskie krawcowe: pracy ciężkiej i niezapłaconej.

12.25-12.45

Filip Wróblewski, Uniwersytet Jagielloński, *Między dziełem a produktem. Rękodzieło jako przedmiot popkultury*

W trakcie wystąpienia chciałbym podjąć wątki związane, po pierwsze: z procesami utowarowienia wyrobów rękodzielniczych i ich rynkową cyrkulacją (np. sprzedaż bezpośrednia, handel hurtowy, produkcja masowa), a po drugie: przyjrzeć się strategiom włączania wyrobów w obieg kultury popularnej. Ze wskazanymi powyżej aspektami ich użytkowania wiążą się rozmaite zabiegi i działania mające na celu redefinicję znaczeń, funkcji i wartości (ekonomicznych i symbolicznych) jakie rękodzieło i strój spełniają. Wpływa to nie tylko na ich istotę, lecz przede wszystkim na użytkowników. Z tego powodu w prowadzonej analizie zostanie wykorzystana perspektywa teoretyczna studiów kulturowych. Zaś za materiał empiryczny posłuży wiedza wyniesiona z badań terenowych i obserwacji powstałych podczas kilkuletnich badań etnograficznych poświęconych strojom ludowym.

12.45-13.05

Regina Kulig, Uniwersytet Wrocławski, *Sztuka ludowa XXI wieku, czyli inspiracje motywami folkowym we współczesnym wzornictwie*

Celem wystąpienia jest zwrócenie uwagi na aktualność i ważność sztuki ludowej oraz jej bogatych zasobów w projektowaniu przedmiotów codziennego użytku w czasach współczesnych: we wzornictwie, meblarstwie czy modzie. Ponadto wystąpienie ma za zadanie przedstawienie zmian, jakie zachodzą w postrzeganiu sztuki ludowej i ludowego rzemiosła. Dziedzictwo kultury ludowej, a przede wszystkim zjawisko stroju ludowego, jest największą inspiracją dla współczesnego wzornictwa przemysłowego, designu, mody w stylu „folkowym”. Powodzeniem cieszą się przedmioty zdobione motywami ludowymi: haftami, koronkami, naszyciami. Są to wzory bezpośrednio zaczerpnięte z krakowskich gorsetów czy kurpiowskich wycinanek. Do łask wróciły regionalne motywy kwiatowe z Kujaw, Pałuk i Dolnego Śląska. Zdobia one nie tylko elementy wyposażenia dzisiejszych wnętrz (dywany, obrusy i serwety), ale często poszczególne elementy współczesnego stroju.

13.05-13.25

Alicja Mironiuk-Nikolska, PTL O/Warszawa, *Od Wystawy Paryskiej w 1937 roku do kolekcji De Agostini – stroje ludowe w miniaturze. Koncepcje – twórcy – realizacja*

Jedną z form upowszechniania wiedzy o strojach ludowych są ich prezentacje na lalkach –zarówno służących zabawie, jak i kolekcjonerskich, wyjątkowo tworzone także z pobudek naukowych. Najbardziej znane są lalki wykonywane przez spółdzielnie cepeliowskie, jako jedna z najbardziej popularnych pamiątek i oficjalnych podarunków. W referacie oprócz omówienia tego zjawiska przybliżę inne realizacje: od przygotowanych po kierunku prof. Cezarii Jędrzejewiczowej modeli tańców ludowych na organizowaną przez Les Archives Internationales de la danse wystawę w 1937 roku poprzez przykłady lalek wykonanych przez artystów, aż do wydawanej w latach 2012-2013 kolekcji „Polskie Stroje ludowe”. Omówione zostaną koncepcje, twórcy, metody opracowania i realizacji zminiaturyzowanych strojów, tkanin czy haftów.

13.25-13.45

Agnieszka Łachowska, Uniwersytet Zielonogórski, *Portret ślubny nowożeńców w świetle wiejskich strojów ludowych na obszarze wschodniej części Dolnych Łużyc w granicach województwa lubuskiego w XIX i XX wieku do 1945 r.*

Tematyka wizerunku – portretu ślubnego nowożeńców w świetle wiejskich strojów ludowych

na obszarze wschodniej części Dolnych Łużyc w granicach województwa lubuskiego w XIX i XX wieku do 1945 roku nie została do dziś zbadana w literaturze przedmiotu, a zasługuje na opis i uznanie. Przygotowywany referat jest wynikiem badań terenowych przeprowadzonych na obszarze dzisiejszych Niemiec, pozwalających naświetlić problematykę kostiumologiczną. Zastosowana metoda polegała na długotrwałej i bezpośredniej obserwacji oraz opisie oryginalnych ślubnych strojów ludowych. Liczne wywiady umożliwiły zbadanie kultury społeczności lokalnej. Analiza tekstylna i krawiecka odnalezionych zabytków odzieżowych ma na celu wykazanie pokrewieństwa form występujących na pograniczu śląsko-łużyckim oraz ciekawe aspekty tekstylne dotyczące pozyskanych elementów strojów.

13.45-14.00	dyskusja
14.00 -14.40	przerwa obiadowa
14.40-15.00	<p>Anna Kurpiel, Fundacja Ważka, <i>Strój na scenie (na podstawie badań porównawczych amatorskich zespołów ludowych)</i></p> <p>Swój referat chciałabym oprzeć na badaniach Fundacji Ważka dotyczących amatorskich zespołów wiejskich, w tym stroju i związanego z nim rękodzieła. Badania prowadzone były w czterech województwach: kujawsko-pomorskim, łódzkim, lubuskim i dolnośląskim, co pozwoliło na uchwycenie specyfiki regionalnej, stosunku do tradycji i dziedzictwa, których jednym z filarów jest strój, będący równocześnie podstawą tożsamości zespołu. Temat stroju pojawia się przede wszystkim w kontekście prezentacji zespołu na scenie: w przeglądach regionalnych, ogólnopolskich, a także lokalnych świętach i festynach. Temu też zagadnieniu poświęcę najwięcej uwagi, przedstawiając związane z nim kwestie, m.in. kategorie „autentyczności” i „poprawności”, weryfikowane przez lokalne autorytety: etnografów i folklorystów, jak również odczucia samych członków zespołu, wraz z ich potrzebą estetyki, wygody, własnej ekspresji i unikalności, a także znajomością lokalnej tradycji i waloryzacją jej poszczególnych elementów.</p>
15.00-15.20	<p>Marta Sałyga, Uniwersytet Warszawski, <i>Ubrać górala. O rozkwicie „folkloru” w gminie Nowy Targ</i></p> <p>Referat opiera się na wynikach dwuletnich badań etnograficznych w gminie Nowy Targ na Podhalu. W wystąpieniu zostanie poruszona kwestia niejednoznaczności pojęcia „rękodzieło” czy „strój ludowy”. Autorka omówi przypadek strojów i przedmiotów tworzonych przez lokalną ludność na oficjalne wystąpienia podczas imprez kulturalnych. Poruszone zostaną także przykłady strojów przygotowywanych przez kobiety na potrzeby własne bądź rynkowe, często wymykające się tradycyjnej estetyce góralskiej. W referacie szczególne znaczenie będzie mieć ekonomiczny wymiar tworzenia i sprzedawania strojów ludowych lub inspirowanych lokalnym folklorem. Autorka rozważy też kwestię lokalnego powrotu do stylistyki ludowej ze względu na oczekiwany, wzmożony ruch turystyczny. Celem referatu jest refleksja nad pytaniem: co i dla kogo jest lokalnym dziedzictwem kulturowym?</p>
15.20-15.40	<p>Ewa Rossal, Muzeum Etnograficzne w Krakowie, <i>Strój krakowski a strój Krakowiaków zachodnich. Potencjalne problemy współczesnych badań stroju ludowego</i></p> <p>Strój Krakowiaków zachodnich jako jeden z najbardziej rozpoznawalnych polskich strojów ludowych, funkcjonujący od przeszło wieku jako strój narodowy, nie doczekał się dotąd całościowych badań oraz monograficznego opracowania. Powszechna wiedza na jego temat jest niezbyt duża, obciążona licznymi błędami i uproszczeniami. Niejasności występują już na poziomie samego nazewnictwa. Kwerendy muzealne w całej Polsce oraz tematyczne w dostępnych materiałach źródłowych i literaturze wykazują bardzo duże zróżnicowanie poszczególnych odmian strojów krakowskich. Potrzeba zbadania i skonfrontowania posiadanej wiedzy z rzeczywistością</p>

współczesnej wsi podkrakowskiej skłania do stawiania pytań o warsztat metodologiczny i zakres planowanych badań oraz pogłębioną refleksję nad problematyką współczesnych badań stroju ludowego.

15.40-16.00	Katarzyna Waszczyńska, Uniwersytet Warszawski, „Jecha jedwabna, bursztyny duże, bo Kurpioneczki jek w sadzie róże...” Refleksje o kurpiowskim stroju kobiecym Strój ludowy był, a w niektórych społecznościach lokalnych nadal jest, jednym z wyznaczników regionalnych. Tak jest także ze strojem kurpiowskim, który w ciągu ostatnich kilku lat przeżywa renesans. Warto zaznaczyć, że największą grupą użytkowników stroju kurpiowskiego są kobiety. Dlatego to im oraz noszonym przez nie strojom – zarówno tym odziedziczonym, jak i szytym przez krawcowe, które „odtworzą” strój zgodnie z lokalną: kadzidłańską lub myszyniecką modą – będzie poświęcony referat. Jego podstawę stanowić będzie materiał empiryczny zebrany podczas badań terenowych prowadzonych w gminie Kadzidło i Myszyniec w latach 2014-2015 (w ramach programu MKiDN Obserwatorium kultury pt. „Oddolne tworzenie kultury”).
16.00-16.15	dyskusja
16.15.-16.30	przerwa kawowa
16.30-17.15	Prezentacja wydawnictw powstałych w ramach projektu oraz spotkanie z autorami i redaktorami naukowymi <ul style="list-style-type: none">• Strój podhalański (autorzy: Stanisława Trebunia-Staszek, Agnieszka i Mateusz Entykowscy, Katarzyna Fiedler, red. nauk. zeszytu: Mariola Tymochowicz)• Strój bambrów poznańskich (autorka: Joanna Minksztym, red. nauk. zeszytu: Anna Weronika Brzezińska)• Strój wilanowski nadwiślańskiego Urzecza (autorzy: Elżbieta Piskorz-Branekova, Łukasz Maurycy Stanaszek, red. nauk. zeszytu: Alicja Mironiuk-Nikolska)• Strój łączycycki (autorka: Alicja Woźniak, red. nauk. zeszytu: Justyna Słomska-Nowak)• Strój łowicki po 1953 roku (autorka: Magdalena Bartosiewicz, red. nauk. zeszytu: Justyna Słomska-Nowak)• Strój kościański (autorzy: Joanna Minksztym, Rafał Rosolski, red. nauk. zeszytu: Anna Weronika Brzezińska)• Strój zamojski (autorka: Elżbieta Piskorz-Branekova, red. nauk. zeszytu: Mariola Tymochowicz)• Stroje ludowe jako fenomen kulturowy (praca zbiorowa), red. nauk. zeszytu: A. W. Brzezińska, M. Tymochowicz)
17.15-18.00	Wernisaż wystawy Dyrdoki, bandy i kaletki. Strój ludowy jako fenomen kulturowy , autorstwa Anny Weroniki Brzezińskiej i Violki Kuś, prezentującej efekty badań terenowych zrealizowanych w ramach projektu.

Spotkanie odbywa się w ramach podsumowania projektu badawczego *Atlas Polskich Strojów Ludowych: kontynuacja prac wydawniczych, przeprowadzenie badań terenowych i kwerend źródłowych oraz cyfryzacja materiałów źródłowych i udostępnienie ich w Internecie* realizowanego w latach 2013-2015 ze środków Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki finansowanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Organizatorki: Anna Weronika Brzezińska
Hanna Golla
Aleksandra Paprot
Mariola Tymochowicz